

La relació família-IES: un estudi des de la perspectiva dels pares i de les mares

Mercè Pañellas Valls*
Montserrat Alguacil de Nicolás**

Resum

La família i l'escola són els dos espais socialitzadors per excel·lència dels infants i dels adolescents i, per tant, la coresponsabilitat d'ambdós en la seva educació és un compromís que s'ha de donar en un clima de confiança i sintonia. Tanmateix, la relació família-escola pot resultar difícil. Atesa aquesta circumstància, s'ha fet l'estudi que aquí es presenta amb els objectius d'analitzar, des del punt de vista de les famílies i dels seus representants a les AMPA, la relació dels pares i mares d'alumnes d'ESO amb l'Institut i oferir elements de reflexió i de millora de la participació. S'estudien sis categories: l'acollida i els canals de comunicació, les entrevistes amb el tutor, les reunions de grup classe, els òrgans institucionals de participació, les activitats de l'IES o de l'AMPA, i l'obertura de l'Institut a l'entorn.

Paraules clau

relació família-institut, participació, coresponsabilitat, tutor d'aula, comunicació pares-escola

Recepció de l'original: 22 de desembre de 2008

Acceptació de l'article: 2 de juliol de 2009

Introducció¹: relació família-escola

L'educació ha de permetre el desenvolupament integral de les persones i, per tant, avui no es pot entendre l'educació com una mera transmissió de coneixements i dades. Ha de formar homes i dones perquè visquin en societat, s'impliquin i assumeixin compromisos. Tant la família com l'escola són espais socialitzadors i fonamentals com a referents per construir la personalitat del nen i de l'adolescent, i la sintonia entre ambdós àmbits, a més de generar confiança entre pares i professors, estimula la idea que l'estudiant es troba en dos espais diferents però complementaris (Alguacil i altres, 2004; Martínez i Fuster, 1995; Forest i García Bacete, 2006).

En aquesta línia de coresponsabilitat família-escola es va signar a Catalunya, amb un ampli consens –malgrat l'oposició d'una part representativa del sector educatiu– *El Pacte Nacional per a l'Educació* (Generalitat de Catalunya, 20 de març del 2006), que recull conceptes importants respecte al compromís que han d'assumir tots els agents que formen part de la comunitat educativa, fent referència al govern i a les institucions, a les famílies, al professorat, als professionals de l'educació i als centres educatius.

(*) Professora titular d'Escola Universitària a la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna (Universitat Ramon Llull, de Barcelona). Llicenciada en Matemàtiques per la Universitat de Barcelona i doctora en Pedagogia per la FPCEE Blanquerna. Pertany al Grup de Recerca en Pedagogia Social i Tecnologies de la Informació i de la Comunicació (PSITIC) de la Universitat Ramon Llull. Adreça electrònica: mercepv@blanquerna.url.edu

(**) Professora associada a la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna (Universitat Ramon Llull, de Barcelona). Llicenciada en Pedagogia per la Universitat de Barcelona i doctora en Pedagogia per la FPCEE Blanquerna. Pertany al Grup de Recerca en Pedagogia Social i Tecnologies de la Informació i de la Comunicació (PSITIC) de la URL i al grup d'Educació en Valors de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona. Adreça electrònica: montserratan@blanquerna.url.edu

(1) Aquesta recerca ha estat encarregada per la Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes de Catalunya (FAPAC) amb el suport de la Diputació de Barcelona. Igualment es fa constar que aquest treball ha estat guardonat amb el XIX Premi d'assaig pedagògic Joan Profitós 2008.

L'avantprojecte de la primera *Llei d'Educació de Catalunya* (LEC), aprovada pel Parlament de Catalunya (2008), preveia entre els seus aspectes més innovadors que els pares hagin de signar un *contracte* amb el centre educatiu dels seus fills, el qual els obliga a una sèrie de compromisos, com vetllar per la puntualitat i l'assistència a classe, col·laborar en les tasques escolars o respectar les decisions dels docents.

Però la necessitat de la implicació de la família no és únicament fruit d'una voluntat políticossocial, sinó que molts estudis certifiquen la importància de fomentar la cooperació i la relació entre les famílies i els centres escolars, ja que influeix de manera positiva en molts aspectes:

- a) Treballs com els de Pérez (2004), Vila Mendiburu (1998), Sarramona (2002), Soler Prats (2004), Garreta (2008) o Comellas (2009), confirmen que uns bons canals de comunicació i la implicació de les famílies en els centres educatius produeixen efectes positius en la dinàmica relacional: alumnes, professors, centre escolar i entorn.
- b) La participació dels pares en les institucions escolars contribueix a augmentar l'autoestima dels alumnes, dels professors i dels pares, com consta als estudis de Lacasa (2001), Gervilla (2008) i Soler Prats (2004).
- c) Autors com García-Linares i Peregrina (2001), Kim i Rohner (2002), Seginer i Vermulst (2002) i González-Pineda i Núñez (2005), han mostrat que hi ha una correlació significativa entre la implicació familiar i l'èxit acadèmic dels alumnes.
- d) La relació fluïda família-escola fa reduir la probabilitat que els estudiants abandonin l'ESO, com apunten, per exemple, Martínez i Álvarez (2006).
- e) Altres investigacions busquen explicar com diferents conductes dels pares influeixen en la motivació, autoconcepte, concentració, esforç, actitud, etc., dels fills (Castejón i Pérez, 1998).
- f) En l'àmbit institucional, el Instituto Nacional de Calidad y Evaluación (Ministerio de Educación y Cultura) ha efectuat estudis recents en els quals la participació de les famílies en els centres educatius és valorada com un indicador de la qualitat educativa. És important assenyalar que l'OCDE, en l'elaboració de l'informe PISA de 2006, va seleccionar també, com a indicador de qualitat del procés educatiu, la participació dels pares al centre.
- g) Vila Mendiburu (1998), i Civis i Riera (2007) sostenen que la comunicació i la col·laboració família i institució educativa aporten un major compromís amb l'entorn.

No obstant, la relació família-escola pot resultar molt difícil. Santos Guerra (1999) anunciava que no entenia la distància i confrontament entre pares i mestres, ja que ambdós tenen un objectiu comú. Tanmateix, la majoria d'estudis afirmen que la iniciativa i la responsabilitat per promoure la participació ha de ser de l'escola. En aquest sentit, Soler Prats (2004) afirma que és l'escola la responsable de facilitar la comunicació activa a tots nivells, tot fomentant un clima de confiança i una actitud acollidora i oberta a la col·laboració. En la mateixa línia es pot afirmar que el paper dels equips directius (director, cap d'estudis, secretari, coordinadors), sol ser determinant per tal d'incentivar, impulsar i coordinar iniciatives i actuacions de relació

família-escola, a tots els nivells, però els pares també han d'assumir la seva part de responsabilitat i entendre que les seves aportacions i la seva participació són fonamentals per a millorar la qualitat educativa. Si l'escola dedica esforços per a incrementar els processos comunicatius amb les famílies i per a promoure la seva participació, ha de trobar resposta de tots els membres de la comunitat educativa, principalment dels pares. Per aconseguir aquests propòsits cal un canvi de mentalitat a la societat i cal donar-li a l'educació la importància que es mereix.

És necessari, doncs, trobar espais de comunicació que afavoreixin la bona entesa. Educar avui, com sempre, requereix propostes diverses i coordinades que responguin als nous reptes que planteja la societat. Demana una reflexió profunda i crítica sobre les funcions i les tasques que ha d'assumir cada agent, tenint present que es construeix sobre la base del reconeixement de les responsabilitats específiques de cadascú. Això significa la necessitat d'un treball cooperatiu, coordinat i constructiu, que inclou la participació com a element principal. Els centres educatius han de portar a terme un projecte integrador en el que la família, l'escola i les institucions públiques participin conjuntament amb la finalitat de millorar i consolidar la qualitat de l'educació dels nens i dels joves. Hi ha d'haver un projecte compartit família-escola-societat amb la implicació i reconeixement de cadascuna d'aquestes parts. D'aquesta manera, l'institut ha d'esdevenir un lloc obert i permeable al medi en el qual està ubicat i la família agafa un paper privilegiat com a vehicle d'interrelació.

Objectius de l'estudi

Sovint, als instituts públics, membres de l'Associació de Pares i Mares d'Alumnes (AMPA), del professorat i dels equips directius mostren reiteradament la seva preocupació per la poca implicació de les famílies tant en el centre escolar com en el procés educatiu en general. Tot i que la qüestió de la baixa participació dels pares és un tema molt complex i de difícil valoració des d'una sola perspectiva, s'ha volgut copsar la seva opinió com a element de partida per fer una anàlisi de la situació. En aquest sentit, els objectius generals d'aquest estudi són:

- Analitzar, des del punt de vista dels pares, mares o tutors legals, les relacions família-Institut d'Educació Secundària (IES), amb la finalitat de posar les bases per a una cooperació mútua.
- Elaborar propostes concretes, a partir dels resultats obtinguts en la investigació, que ofereixin elements de reflexió i eines de treball per afavorir i fomentar la participació de les famílies dels alumnes als IES i, consegüentment, en la vida de la comunitat en què aquests estan situats.

Mostra, instruments i variables

Mostra

Els participants en la investigació han estat les famílies d'estudiants d'educació secundària obligatòria (ESO) de 21 IES de la província de Barcelona, i les dades s'han obtingut el curs 2007-2008. El disseny mostral inicial va ser estratificat, amb dues variables d'estratificació: la zona territorial de la província de Barcelona i el nombre d'habitants de la localitat on està situat l'IES. S'ha intentat que quedin representades les diverses zones del territori barceloní de nord a sud i d'est a oest i que a la mostra

s'incloguin nuclis urbans amb més de 100.000 habitants, poblacions mitjanes que tinguin entre 20.000 i 100.000 habitants, i municipis petits amb menys de 20.000 habitants. Cal indicar que l'elecció dels IES de cada estrat va dependre de la disponibilitat i receptivitat a participar en la recerca.

Per les característiques i els objectius de l'estudi, s'han escollit dues mostres a les quals se'ls ha aplicat instruments diferents:

- La mostra A està formada per les famílies dels diferents alumnes que estudien ESO als 21 IES seleccionats. Es van fer arribar 6.710 qüestionaris, dels quals 1.388 van retornar emplenats. Aquestes famílies que van respondre constitueixen la mostra A definitiva. Això suposa un índex de participació en la resposta de l'enquesta del 20,69%.
- La mostra B, constituïda per càrrecs de gestió de l'AMPA, ha proporcionat una visió dels pares d'alumnes que participen activament en els IES. Les persones d'aquesta mostra es van escollir tenint en compte la seva pertinença als instituts seleccionats per a la mostra A, de manera que n'hi hagués una de cada IES. Se'ls ha aplicat una entrevista semiestructurada.

Instruments

El qüestionari –sotmès a una validació de focus grup– sobre la participació de les famílies a l'IES és descriptiu i consta de 26 ítems. D'acord amb les variables que es pretenen estudiar, el qüestionari s'estructura en sis categories principals que es divideixen en diferents subcategories. Les categories i les corresponents subcategories són les que s'indiquen a la Taula 1.

Taula 1. Categories i subcategories del qüestionari per a la mostra A

<i>Categories</i>	<i>Subcategories</i>
1. Valoració de l'acollida i dels canals de comunicació	1.1 Relació comunicativa de la família amb l'IES
	1.2 Canals de comunicació més utilitzats
	1.3 Canals de comunicació que es proposen com a més efectius
	1.4 Principals activitats de l'IES de les quals s'ha rebut informació
2. Valoració de les entrevistes personals amb el tutor del fill	2.1 Nombre d'entrevistes amb el tutor o altres professionals de l'IES
	2.2 Assistència a les entrevistes sol·licitades pel tutor
	2.3 Persona que convoca les entrevistes
	2.4 Grau de satisfacció en l'acollida de la sol·licitud d'entrevista
	2.5 Causes que han motivat les entrevistes
	2.6 Grau de satisfacció respecte al contingut de les entrevistes
3. Valoració de les reunions de grup classe	3.1 Nombre de reunions a què va assistir algun membre de la família
	3.2 Motius de les reunions
	3.3 Grau d'interès de les reunions del grup classe
4. Implicació en òrgans institucionals de comunicació i participació	4.1 Participació en l'AMPA de l'IES i valoració del seu funcionament
	4.2 Coneixement del Consell Escolar, dels representats dels pares en aquest Consell i grau d'implicació de l'informant en el Consell Escolar
5. Participació en activitats de l'IES o de l'AMPA	5.1 Grau d'implicació de les famílies en les activitats de l'IES o de l'AMPA, des de la participació en activitats, la col·laboració en l'organització d'activitats fins al disseny i la promoció d'aquestes activitats
	5.2 Motius de no-participació
	5.3 Opinió del fill respecte a la relació de la família amb l'IES
	5.4 Tipus d'activitats en les quals agradaria implicar-se
6. Atribució de responsabilitats i concepció de l'IES	6.1 Responsabilitat de les famílies i de l'IES en l'educació dels fills
	6.2 Manera d'entendre la funció de l'IES en l'àmbit social on està immers

L'instrument aplicat a la mostra B va ser una entrevista semiestructurada. De les respostes dels entrevistats es va fer una llista provisional de categories que es va sotmetre a una validació interjutges. Afegides les modificacions pertinents, es va millorar la categorització i es va obtenir la llista definitiva. Després i, dintre de cada categoria, es van crear les diferents subcategories segons les respostes obtingudes, tenint en compte la seva naturalesa, els objectius de la recerca i la relació amb les categories del qüestionari.

Variables

Per a l'estudi, a més de les variables sociodemogràfiques, se n'han tingut en compte d'altres com ara el nombre d'habitants de la població on està situat l'IES, el curs d'ESO, els anys d'educació de l'alumne a Catalunya i el nivell d'estudis de la persona que respon el qüestionari.

Resum i discussió dels resultats

En aquest apartat destaquem alguns dels resultats del treball de recerca, agrupats per categories, donant relleu a l'anàlisi quantitatiu dels resultats de la mostra A, ja que ateses les limitacions d'espai d'un article no es poden reflectir amb profunditat aquests resultats més els qualitius derivats de les entrevistes efectuades als subjectes de la mostra B.

Categoria 1: Valoració de l'acollida i dels canals de comunicació

L'acollida

Les activitats de relació família-centre educatiu que busquen més coneixement mutu i que faciliten la cooperació s'han de cuidar des d'abans que l'alumne ingressi a l'institut, amb espais i temps dedicats a l'intercanvi d'informació entre l'IES i la família, i s'han de continuar durant tot el temps que l'estudiant romangui a l'institut, de manera que s'afavoreixi una bona relació, educativament fructífera.

Les respostes dels pares arran del primer contacte que van tenir amb l'IES quan el seu fill o filla va iniciar estudis s'agrupen majoritàriament en les opcions «jornada de portes obertes» i «sessió específica per explicar l'organització i funcionament de l'institut». Tanmateix, l'opció amb menys freqüència ha estat «ser rebut en una reunió amb representants de l'AMPA» i encara hi ha 328 respostes de famílies –el 23,6%– que indiquen que l'únic contacte inicial que han tingut amb l'IES ha estat la inscripció administrativa de l'alumne. Aquesta dada és molt significativa i greu, ja que estem parlant d'alumnes de 12 anys que comencen en un nou centre escolar i en una nova etapa educativa.

Els resultats ja apunten aspectes a millorar quant a l'acollida, que requereix un important grau d'atenció perquè tindrà conseqüències en la posterior participació de les famílies en el treball i les activitats de l'IES.

Els canals de comunicació i d'informació

És necessari aconseguir una comunicació dinàmica i assequible per a tots els implicats en la tasca educativa, per ajudar a tenir informació sobre els objectius que es

pretenen aconseguir, els mètodes que s'utilitzen, les activitats que es promouen i el desenvolupament dels processos formatius.

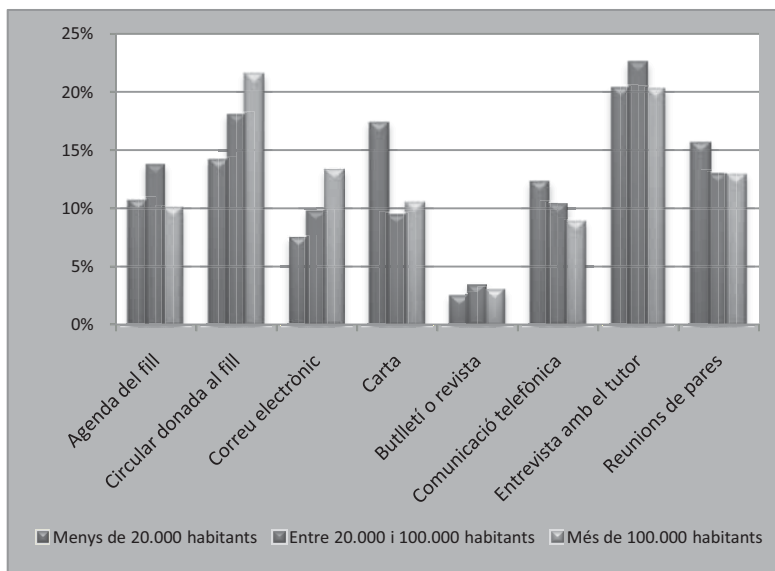
Els canals de transmissió de la informació són elements necessaris per propiciar una bona relació entre les famílies i el centre educatiu i, per aquest motiu, han de ser eficaços i directes i s'han d'evitar possibles interferències. En aquest sentit i, com es pot veure a la Taula 2, els mitjans de comunicació més utilitzats pels instituts són aquells que suposen contacte directe amb l'IES, fonamentalment, «l'entrevista amb el tutor», escollida com a millor mitjà de comunicació per prop de la meitat de les famílies. D'altra banda, «el correu electrònic», només utilitzat en un 5,3%, guanya terreny com a mitjà fiable per als pares, que el demanen en un 22% dels casos.

Taula 2. Canals de comunicació i d'informació

Canals de comunicació mitjançant els quals es rep la informació de l'IES			Canals de comunicació que es consideren més eficaços per rebre la informació de l'IES		
	Freqüència	Percentatge		Freqüència	Percentatge
Agenda del fill	623	44.9%	Agenda del fill	384	27.7%
Circular donada al fill	1.017	73.3%	Circular donada al fill	549	39.6%
Correu electrònic del pare o de la mare	74	5.3%	Correu electrònic del pare o de la mare	305	22.0%
Carta enviada a l'adreça familiar	349	25.1%	Carta enviada a l'adreça familiar	370	26.7%
Butlletí o revista	134	9.7%	Butlletí o revista	96	6.9%
Comunicació telefònica	271	19.5%	Comunicació telefònica	332	23.9%
Entrevistes amb el tutor	773	55.7%	Entrevistes amb el tutor	676	48.7%
Reunions de pares a l'IES	689	49.6%	Reunions de pares a l'IES	430	31.0%

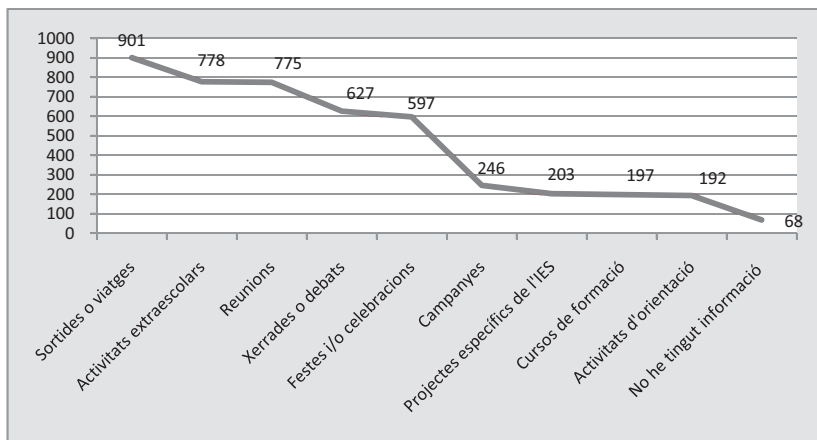
Si considerem els mitjans més eficaços i els relacionem amb el nombre d'habitants de la població, trobem els resultats que s'exposen al Gràfic 1. Hi veiem que en les poblacions amb menys de 100.000 habitants, és a dir petites o mitjanes, el mecanisme de relació més valorat és «l'entrevista individual amb el tutor» per a tractar situacions personals del fill o de la filla, mentre que en les grans poblacions es prefereix «la circular donada a l'alumne». En segon lloc, observem diferències entre el mitjà escollit en els tres tipus de poblacions considerades. Així, mentre en les més petites, «la carta enviada a l'adreça familiar» és considerada un bon element de comunicació, en les mitjanes i en les grans es prefereix «la circular». «Les reunions de pares» tenen més rellevància en les poblacions petites i «la comunicació telefònica» també. En canvi, en les grans «el correu electrònic» és considerat el millor mitjà de comunicació que en la resta de poblacions.

Gràfic 1. Canals de comunicació i d'informació considerats més eficaços atenent el nombre d'habitants de la població

Pel que fa a les activitats que es van fer a l'IES durant el curs estudiat, i de les quals els pares han tingut informació, cal destacar «les sortides o viatges» amb un 64,9%, seguides de «les activitats extraescolars» amb un 56,1%. Queden en darrer lloc «les activitats d'orientació i de formació», amb percentatges que no superen el 15%. Aquesta és una dada significativa que ja ens indica un aspecte a millorar i a estudiar-ne les causes. En el gràfic 2 es poden observar les freqüències de les activitats de les quals els pares han dit que han rebut informació.

Gràfic 2. Tipus d'activitats de l'IES de les quals les famílies han rebut informació

En l'estudi qualitatiu fet a partir de les entrevistes semiestructurades a pares i mares representats d'AMPA, la majoria opinen que el fet que els pares no vagin a l'IES comporta que l'únic pont de comunicació entre la família i l'escola sigui el fill, i aquest sovint oblida donar les informacions als pares. Per això alguns dels IES han començat a utilitzar altres mitjans com ara el correu electrònic o la pàgina web de l'escola, eina que segons els entrevistats, és més adient per a mantenir una comunicació més fluida.

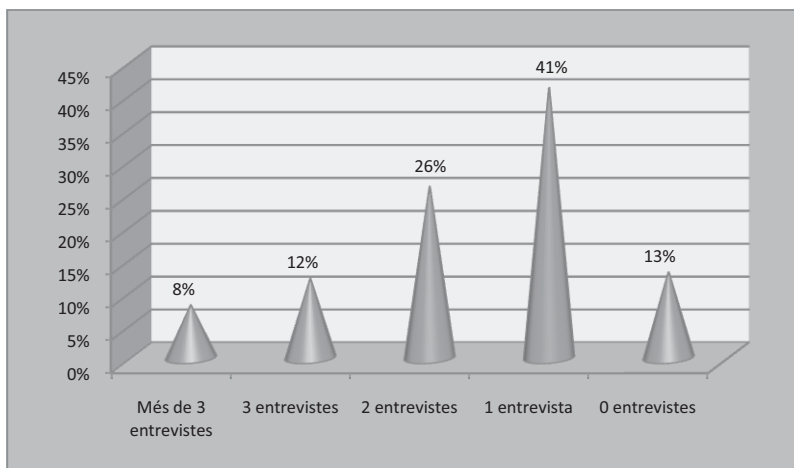
En general, els entrevistats constaten que hi ha dificultats de comunicació i manca de canals que garanteixin que la informació arribi correctament al receptor, però poques persones atribueixen la baixa participació a les dificultats o deficiències en la comunicació.

Categoria 2: Valoració de les entrevistes personals amb el tutor del fill

L'entrevista del tutor amb els pares ha estat, com s'ha dit a l'apartat anterior, el mitjà de comunicació i diàleg millor valorat per les famílies, perquè serveix per intercanviar informació, resoldre conflictes, conèixer millor l'adolescent, compartir parers i objectius i, en definitiva, integrar de manera coherent els àmbits educatius de l'escola i la família.

Pel que fa als resultats, a la pregunta, «A quantes entrevistes amb el tutor o amb un altre professional de l'IES vareu assistir durant el curs 2006-07?», les respostes dels enquestats s'agrupen en les opcions, «una o dues reunions al curs», fonamentalment una amb un 41,6%. Tanmateix, les famílies afirmen en un 80,5% que han assistit a totes les entrevistes convocades per parlar del seu fill o filla, però encara hi ha un 13,1% que expressa que no ha assistit a cap, fet que es dona més en els dos darrers cursos de l'ESO que en els dos primers. Aquestes dades ens indiquen que, en un percentatge bastant alt, no hi ha un seguiment de l'alumne al llarg del curs, ja que «tres entrevistes o més de tres» obté un percentatge del 19,4%. En el Gràfic 3 es reflecteix el nombre d'entrevistes personals a les que van assistir els pares.

Gràfic 3. Nombre d'entrevistes tutor-pares

Estudiant per cursos el nombre d'entrevistes, observem que en tots els cursos el percentatge més alt se l'emporta «una entrevista», fonamentalment a primer i a quart, seguit per «dues entrevistes» que, malgrat assoleix un percentatge superior a segon curs, presenta bastant paritat entre els quatre cursos.

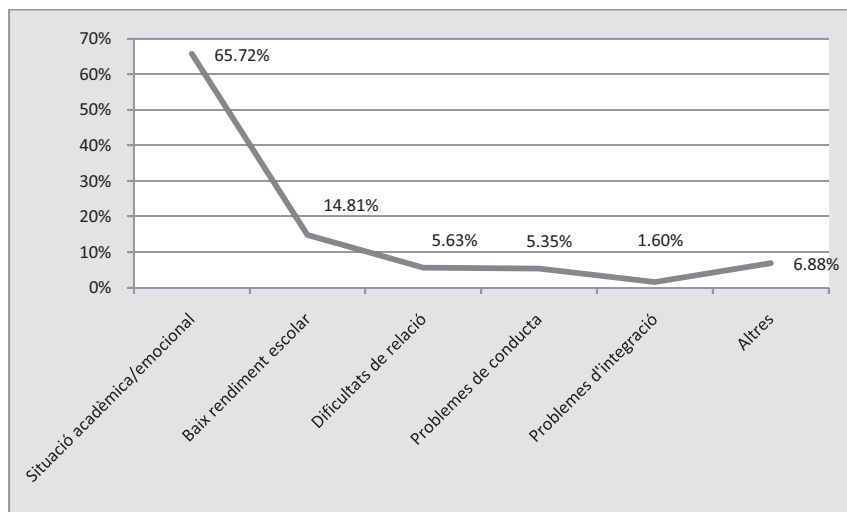
La valoració del nombre d'entrevistes amb el tutor és considerat «suficient» per un 56,1% de les famílies, «insuficient» per un 21,3%, i un 23,9% afirma que «caldría més col·laboració entre la família i l'IES». Val a dir que hi ha un grup de 79 famílies –que considera insuficient el nombre d'entrevistes– que també assenyalen que caldría més relació família-IES, i per això, la suma dels percentatges anteriors supera el 100%.

Contrastant el nombre d'entrevistes i les respostes de tots els pares consultats pel que fa a si aquest nombre és suficient o no, es troba que els pares assenyalen en un percentatge superior al 50% que el nombre d'entrevistes és suficient quan aquest indica una entrevista o més. Cal ressaltar que el 31,69% de les famílies que no ha fet cap entrevista al llarg de tot el curs acadèmic, ho considera adequat. L'estadístic (χ^2 (8, N= 1.311) = 129,128, $p < 0,0001$) ens indica que hi pot haver associació entre el nombre d'entrevistes efectuades i la valoració que són suficients.

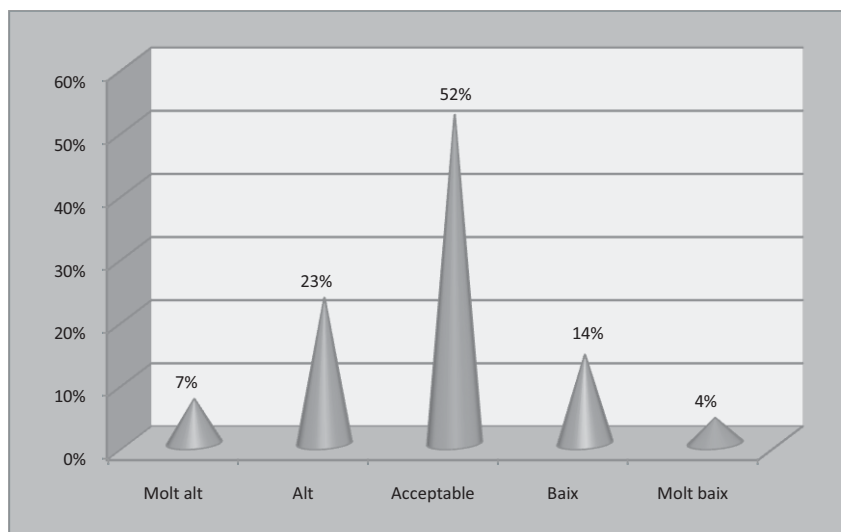
Pel que fa a com ha estat acollida una petició d'entrevista amb el tutor o la tutora, els pares es consideren majoritàriament ben atesos (83,2%).

De les causes que han motivat l'entrevista personal, «valorar la situació acadèmica/emocional» en general, tant si el rendiment de l'alumne és bo com si no, s'emporta el percentatge més alt (65,72%), seguida de la mateixa causa però només quan el rendiment acadèmic és baix (14,81%). Les altres causes assoleixen percentatges notablement inferiors, com es pot veure al Gràfic 4.

Gràfic 4. Motius de l'entrevista personal

Gràfic 5. Grau de satisfacció de les famílies sobre el contingut de les entrevistes personals

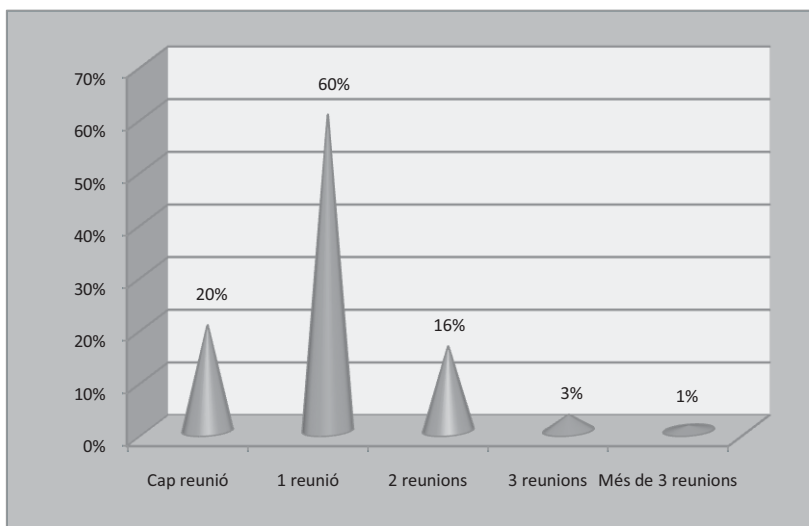
Si tenim en compte les aportacions dels experts entrevistats, la majoria afirmen que molts pares d'alumnes d'ESO creuen que l'educació secundària és diferent a la primària, i que el fill no necessita la seva presència. Atribueixen les reunions amb el tutor a alguna dificultat, atès que normalment només se'ls requereix quan el progrés acadèmic del fill és insuficient o l'actitud no és l'adequada. Aquest element és molt preocupant, ja que les entrevistes entre pares i tutors haurien de tenir per objectiu la cooperació i coresponsabilitat en la tasca educativa dels adolescents.

Un altre aspecte destacat és la menció a les dificultats per conciliar la vida familiar i la laboral ja que les dedicacions dels professors per atendre els pares coincideixen gairebé sempre amb l'horari laboral. D'altra banda, tots els entrevistats coincideixen en afirmar que el suport i la responsabilitat cap als fills és necessari perquè sàpiguen que les seves famílies es preocupen per ells i són al seu costat.

Categoria 3: Valoració de les reunions de grup classe

Les reunions de classe poden ser informatives a l'aula, prèvies a la preinscripció o matriculació o abans d'iniciar-se el curs per parlar dels objectius de l'any. Però també poden ser trobades formatives dels professors o tutors amb els pares del grup, d'orientació professional, o més informals, amb finalitats concretes i per compartir criteris educatius.

A la pregunta «A quantes reunions del grup classe vareu assistir?», la majoria dels pares afirma que només ha assistit a una. Aquesta dada ens indica un altre aspecte relacional família-IES a millorar, ja que no es pot donar una comunicació fluïda en una sola trobada, que llavors és eminentment informativa, i menys si no se'n fa cap. Al Gràfic 6 es recullen les diferents respostes a la pregunta efectuada.

Gràfic 6. Nombre de reunions de grup classe a les que han assistit els pares

Quant als motius prioritaris que s'han donat per convocar les reunions de grup classe, el 56,72% declara que són per «informar sobre el funcionament del curs», que es pot relacionar bé amb el fet indicat anteriorment que la majoria de vegades només es fa una sola reunió. La segona motivació és «la reunió per parlar de l'organització d'activitats externes, tipus sortides o viatges». «L'orientació vocacional-professional» augmenta progressivament de primer a quart curs, tot i que el percentatge que assoleix a quart (5,08%) encara és molt baix si tenim en compte la necessitat d'orientació en un moment important de canvi d'etapa educativa o de pas a la vida laboral. El grau d'interès d'aquestes reunions de grup classe és considerat pels pares com a «acceptable» en un 57% dels casos i «alt» en un 34%. Només un 9% està descontent del contingut i funcionament de les esmentades trobades.

De l'estudi qualitatiu, es destaca l'opinió general que l'IES ha de conscienciar les famílies de la importància de la participació per millorar la qualitat de l'educació i les reunions de grup classe són un bon espai per fer-ho. Per als pares és important pensar que les seves aportacions són necessàries i que el fet que cadascú aporti la seva part, fa possible millorar. Cada persona o família s'ha de sentir útil i la manera de fer-ho és assignant-li una tasca concreta en funció de la seva disponibilitat i de les seves capacitats. Com aspecte negatiu, indiquen que, de vegades, l'únic contacte que les famílies tenen amb l'IES és una reunió amb el tutor.

Categoria 4: Implicació en òrgans institucionals de comunicació i participació

Les fórmules de participació més formals de les quals està dotat el sistema educatiu permeten a les famílies formar part del Consell Escolar del centre, de la Junta Econòmica i de les altres comissions que es generen des del Consell Escolar. No obstant, el fet d'establir per decret una estructura democràtica no garanteix per si sol la participació, sinó que ha de desenvolupar-se en el dia a dia, en la vida quotidiana dels IES,

tant en els aspectes de gestió administrativa com en el desenvolupament del procés educatiu.

Associacions de Mares i Pares d'Alumnes

Les AMPA representen un mecanisme molt important de participació dels pares en el centre escolar on s'estan formant els seus fills i no es poden conformar amb fer una funció subsidiària i complementària.

La participació de las famílies a través de l'AMPA és molt baixa ja que només un 7,2% «s'hi implica activament» i la resta, el 92,8% «com a molt paga la quota». Tanmateix, la satisfacció amb el seu funcionament és considerada pel 56,8% com a «satisfactòria o molt satisfactòria» i només el 10,5% la considera «poc o gens satisfactòria».

Cal destacar, d'altra banda, que un 32,7% de pares i mares mostren desconeixement del funcionament de l'associació, tot indicant que no el poden valorar. En general, però, el funcionament de l'AMPA és considerat per la majoria com a «satisfactori», la qual cosa és una dada positiva.

Taula 3. Contrast entre participació i satisfacció amb el funcionament de l'AMPA

		Satisfacció amb el funcionament de l'AMPA				
		<i>Gens satisfactori</i>	<i>Poc satisfactori</i>	<i>Satisfactori</i>	<i>Molt satisfactori</i>	<i>No el puc valorar</i>
Participació en l'AMPA	<i>No sóc membre de l'AMPA</i>	6.20%	6.90%	31.38%	5.52%	50.00%
	<i>Únicament pago la quota</i>	1.80%	8.15%	52.27%	7.30%	30.48%
	<i>M'hi implico de manera activa</i>	0%	5.17%	60.35%	32.76%	1.72%
	<i>Ocupo un càrrec de gestió</i>	0%	7.90%	73.68%	18.42%	0%

Les persones amb estudis superiors tenen un grau més alt d'implicació en l'AMPA de l'institut, ja que el percentatge que ho fa activament o hi té un càrrec de gestió supera el 50% del total de membres de l'AMPA.

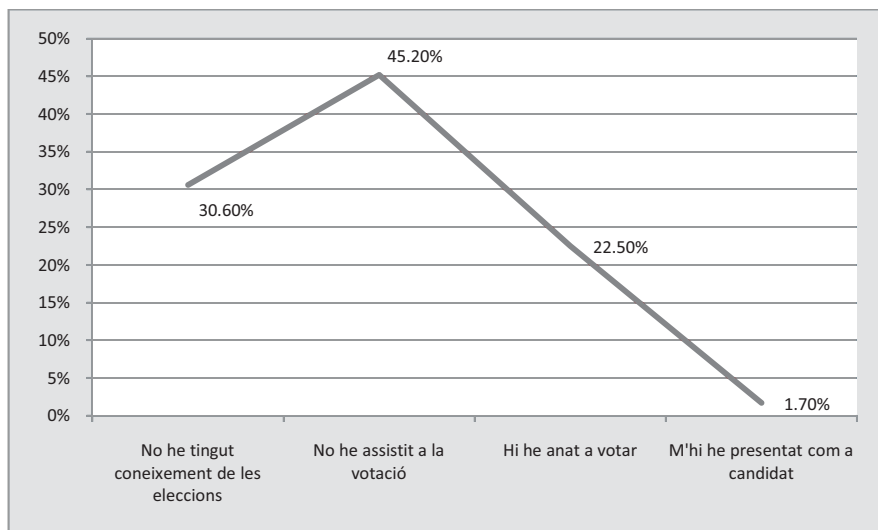
Les dades qualitatives, d'acord amb el resultat de l'anàlisi sobre la mostra B, indiquen que en molts IES, a les juntes d'AMPA només hi ha entre 3 i 12 pares participant activament sobre un total de 90 a 450 famílies, i que a les assemblees de l'AMPA, l'assistència no acostuma a superar el 10% (en alguns IES no arriba ni al 3% de la representació de les famílies). Algunes de les persones entrevistades afirmen que, a demandes específiques (festes, reutilització de llibres, etc.), hi ha un grup més nombros de pares que hi participa.

Consell Escolar

El Consell Escolar és el màxim òrgan de participació en el centre i un 82% dels pares expressa que «en coneix l'existència», però només un 26% sap quins en són els seus representants.

El que s'acaba d'explicar ve confirmat pels resultats de la participació dels pares en les eleccions dels representants en el Consell Escolar del seu IES, que queden recollits en el Gràfic 7, on es pot apreciar que el 75,8% «no ha assistit a la votació» o «ni tan sols n'ha tingut notícia».

Gràfic 7. Participació dels pares en les eleccions del Consell Escolar

Pel que fa als que s'han presentat com a candidats, un 54,55% tenen estudis superiors, un 36,36% estudis secundaris i, un 9,09% estudis primaris.

Categoria 5: Participació en activitats de l'IES o de l'AMPA

Participar en activitats de l'institut voldrà dir fer sentir la pròpia veu i escoltar la dels altres, des del convenciment que la tasca conjunta farà possible que l'institut funcioni i estigui al servei de l'educació de les persones.

S'analitzen en aquesta categoria, el grau de participació dels pares i mares en les activitats que se'ls proposen des de l'IES o des de l'AMPA, els motius que poden tenir per no poder efectuar una participació activa, les creences dels propis fills respecte la participació de les famílies i els interessos d'aquestes quant a possibles activitats en les quals els agradaria implicar-se.

Grau d'implicació i motius de la participació en les activitats

En referència al grau d'implicació, un 78,30% dels pares afirmen «no haver participat en cap activitat», i «col·laborar, proposar o organitzar activitats» queda per a un nombre reduït de famílies, només el 4,6%.

La implicació dels pares en les activitats de l'institut és força uniforme en tots els cursos d'ESO. El 75% de les famílies no participa en cap activitat en els quatre cursos. Percentatges al voltant del 7% o el 8% en els primers tres cursos, participen en la majoria d'activitats o s'impliquen en l'organització i proposta d'aquestes, i destacar que a quart curs aquest valor arriba només al 2,32%.

També es dona molta uniformitat quant a la participació atenent el nombre d'habitants dels diferents municipis. Només assenyalar un lleuger augment percentual en les poblacions grans, de més de 100.000 habitants.

Aquestes dades són indicadors de la baixa participació de les famílies en els instituts on cursen estudis els seus fills.

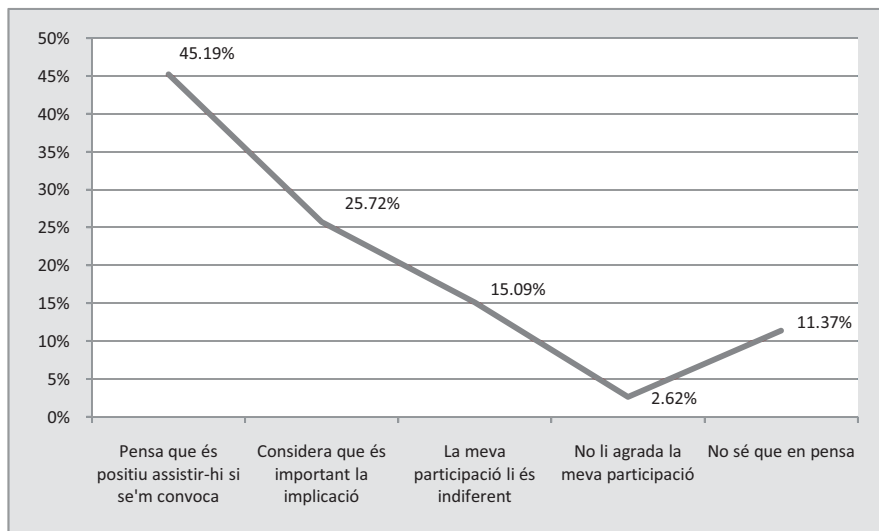
Pel que fa als motius que poden provocar manca de participació en les activitats organitzades per l'institut, destaquem «la incompatibilitat horària de les famílies» amb les activitats proposades, seguit de «les raons familiars». Tanmateix i com a dada positiva, remarcuem que només un 1,43% pensa que no és necessari implicar-se en la vida de l'IES.

Un 8,09% dels enquestats diu que no li interessen les activitats que es duen a terme i, aquest percentatge és més elevat a tercer i quart cursos de l'ESO, la qual cosa pot significar una certa pèrdua d'interès.

Percepció dels pares sobre l'opinió dels fills respecte a la implicació de les famílies en activitats de l'IES

Per les característiques de l'estudi i els subjectes als quals va adreçat, no s'ha pogut copsar l'opinió dels alumnes de l'ESO, però sí la percepció que en tenen els pares. Així, es veu al Gràfic 8 com un 70,91% dels pares i mares pensen que –contràriament al que podríem suposar– els seus fills valoren positivament la participació dels pares a l'institut i, només un 2,62% afirma obertament que al seu fill o filla no li agrada que la seva família s'impliqui en el centre educatiu on estudia.

Gràfic 8. Percepció dels pares sobre l'opinió que tenen els fills de la seva participació en activitats de l'IES

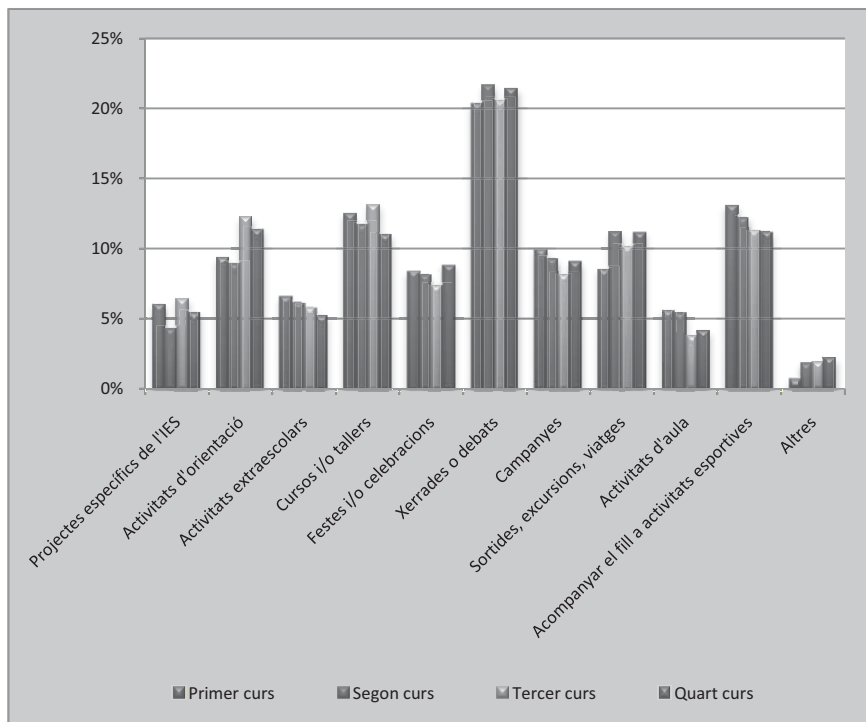
Apreciem percentatges semblants en totes les opinions durant els quatre cursos. Només destacar un lleuger augment a primer curs de pares que pensen que els seus

fills creuen que «és positiu anar a l'institut si se'ls convoca». També, es constata un augment a quart curs de l'opinió «la meva participació li és indiferent», i a tercer curs, de l'opinió «no li agrada la meva participació».

Activitats en les que els pares i les mares s'implicarien

Les activitats en les que els pares i mares s'implicarien són, en primer lloc, les xerrades o debats sobre temes relacionats amb l'adolescència, i les que menys les activitats d'aula i els projectes de l'IES, com es pot apreciar al Gràfic 9.

Gràfic 9. Contrast entre les activitats que els pares voldrien realitzar i el curs d'ESO que estudien els fills

Tots els pares entrevistats coincideixen a afirmar que el fet de participar en les diferents activitats de l'IES els permet conèixer molt millor el centre on estudia el seu fill i tenir molta més informació sobre el seu progrés, la seva actitud a l'IES i la seva relació amb la resta de companys. Aquesta informació els fa sentir més propers a la vida escolar del fill en una etapa en què és més difícil tenir la informació del mateix implicat que a primària.

Com aspecte a millorar, els càrrecs de l'AMPA opinen que sovint les activitats que promou l'IES són aïllades i no formen part d'un projecte comú engrescat pel professorat, en el qual es tingui en compte l'opinió dels pares.

A la Taula 3 s'indiquen possibles activitats a fer en l'àmbit de l'IES, que els pares responsables de les AMPA han assenyalat, expressant la rellevància d'aquestes col·laboracions en el creixement col·lectiu.

Taula 3. Exemples de tipus d'activitats que es poden proposar a l'IES

	<i>Activitats puntuals</i>	<i>Activitats que duren un període determinat</i>
Activitats d'educació formal	Activitats d'aula Xerrades de formació de pares Conferències Aportació de material per a activitats curriculars Confecció i/o muntatge d'exposicions realitzades pels alumnes o per alumnes i pares Trobades per a tractar temes educatius amb algun professional expert en el tema que es tracti Activitats d'orientació professional com a experts en diferents professions Trobades de pares i professors per a tractar temes transversals com l'educació per a la pau, per a la salut, etc.	Participació en projectes a campanyes de l'IES Trobades periòdiques d'intercanvi d'experiències Gestió de biblioteca Plans d'acollida dels nous alumnes i de les seves famílies Seminaris de formació Seminaris de resolució de conflictes Seminaris de mediació Grups de lectura d'adults Comissions de treball per a temes específics Actualització de la pàgina web o bloc Cursos i/o tallers
Activitats d'educació no formal i informal	Celebracions Festes Excursions Sortides Trobades informals de pares, o de pares i professors	Activitats extraescolars Activitats esportives Activitats de lleure

Categoria 6: Atribució de responsabilitats i concepció de l'IES

Coresponsabilitat família-centre educatiu

Pares i professors han de treballar coordinadament per aconseguir la socialització de l'adolescent, assumint la responsabilitat compartida que els pertoca. Un 95,5% de famílies que pensen que s'han d'aplicar estratègies comunes amb el professorat, indica un posicionament clar dels pares vers una acció de treball cooperatiu amb els professionals de l'IES per a millorar l'educació acadèmica i social del propi fill o filla.

Obertura a l'entorn

A més de la coresponsabilitat família-institut, hi ha la necessitat que l'IES no sigui només un centre escolar, sinó que esdevingui juntament amb altres institucions, instituts i col·lectius diversos un espai de treball en xarxa adaptat a les realitats locals i amb la idea d'un canvi socioeducatiu orientat a la millora qualitativa de la pràctica educativa. L'institut ha de donar la possibilitat d'involucrar-se en accions socials de més ampli abast que serveixin per millorar la comunitat de la localitat on està situat. Tanmateix, la concepció de l'institut no només com un centre d'ensenyament tancat sinó com un espai educatiu obert al barri i que treballi en xarxa amb altres centres amb objectius comuns, queda lluny del pensament dels pares, ja que només un 3,89% el defineix així.

Els entrevistats expliquen que en algunes poblacions, els pares han arribat a organitzar-se per treballar conjuntament amb la comunitat educativa. Són comissions que s'organitzen des de l'IES i gestionen diferents activitats que requereixen la col·laboració i el suport d'altres entitats o estaments, que permet resoldre problemes

comuns, reivindicar les millores que requereix el sistema educatiu, organitzar activitats conjuntament, potenciar la relació, etc.

Com a dificultats indiquen la manca d'implicació econòmica de les institucions, que no faciliten que es puguin organitzar activitats en benefici de la comunitat, i la falta de suport de les institucions per a conscienciar les famílies de la importància de la seva participació.

Orientacions i propostes de millora per categories

Millorar la relació família-escola no vol dir necessàriament més feina, però sí demana un posicionament per ambdues parts que permeti una disposició oberta i una convicció que només a partir de la col·laboració i el respecte es pot avançar cap a la millora de la qualitat educativa.

Es presenten en aquest apartat, algunes orientacions que intenten donar resposta als aspectes a millorar que es deriven de les anàlisis quantitativa i qualitativa de les respostes dels pares i dels seus representants a l'AMPA, per a cadascuna de les categories explicades a la Taula 1.

Categoria 1: Valoració de l'acollida i dels canals de comunicació

L'acollida

En els plans d'acollida caldrà tenir en consideració l'acollida inicial a les famílies –pares i alumnes–, que començarà quan l'alumne encara cursa sisè de primària i que acabarà quan ja hagi començat els estudis a l'IES; o bé el període de temps inicial quan l'alumne procedeix d'un altre centre de secundària o d'un país estranger; i el que anomenem «acollida permanent», oblidada sovint, i que es mantindrà durant tot el període d'escolarització de l'adolescent. S'inclou en l'acollida permanent la preparació del comiat de l'IES. Una altra qüestió a tenir en compte són els espais. A la Taula 4 es recullen algunes de les accions que es poden fer en cada moment.

Taula 4. Accions i espais d'acollida inicial i permanent

	Acollida inicial		Acollida permanent
	Preinscripció	Postinscripció	Postinscripció
Accions	Jornades de portes obertes Reunió amb els pares i alumnes de sisè Traspàs d'informació dels tutors de primària als tutors de l'IES Trobada del cap d'estudis, tutors i departament d'orientació	Reunió de pares amb el tutor Reunions personals amb les famílies de nova incorporació Acollida d'alumnes immigrants	Accions preventives de problemes o dificultats Canalització d'iniciatives, dubtes o preguntes Accions avaluatives Accions de comiat de l'IES
Espais	Espais físics: vestíbul i zones properes, espai de l'AMPA, biblioteca, etc. Espai virtual: correu electrònic, fòrums, pàgina web o bloc de l'IES, programa propi d'interacció amb les famílies, etc.		

A més, cal tenir en compte que l'acollida inicial és un bon moment per familiaritzar pares i alumnes amb els trets d'identitat del centre (un d'aquest, la participació

de les famílies a l'IES), crear canals de comunicació i de relació i per cridar els pares a assumir la coresponsabilitat de l'educació acadèmica i social del seu fill.

També, cal cuidar els espais físics, de manera que siguin funcionals i atractius. L'entrada pot ser un lloc d'informació i d'explicació de la vida de l'IES, amb documentació sobre projectes, accions socials, activitats realitzades per pares i estudiants, que ells mateixos col·laborin en el seu manteniment.

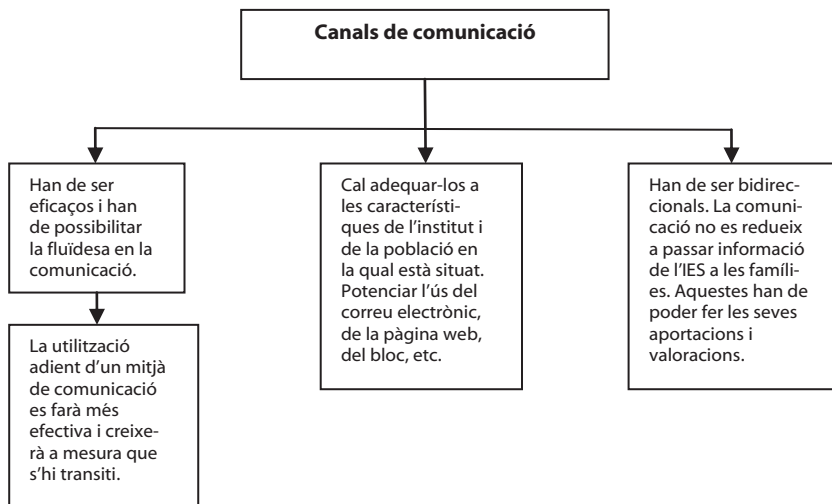
Cal pensar en un despatx per a l'AMPA i el Consell Escolar per a l'acollida dels pares i s'han de potenciar els espais virtuals de participació. D'altra banda, els espais de l'IES han d'estar oberts a la localitat on s'ubica.

Els canals de comunicació i d'informació

Sovint els canals de comunicació no són del tot efectius ni es troben els més adients, i de vegades la comunicació amb els pares és esporàdica. Alguns pares mostren reserves quant a la consideració de sentir-se ben informats dels afers del centre i reconeixen l'existència de molts aspectes a millorar en la gestió de la informació i en la comunicació. Altres creuen que la informació depèn més de la voluntat dels propis pares per a informar-se que de la manca d'idoneïtat dels mitjans utilitzats pel centre per canalitzar aquesta informació. En tot cas, no s'han de reinventar els canals de comunicació, però sí és primordial estudiar mecanismes que possibilitin la fluïdesa de l'intercanvi bidireccional d'informació, apropiats a cada realitat.

A la Figura 1 es resumeixen algunes recomanacions a tenir en compte a l'hora de pensar en els canals de comunicació.

Figura 1. Elements a tenir en compte sobre els canals de comunicació

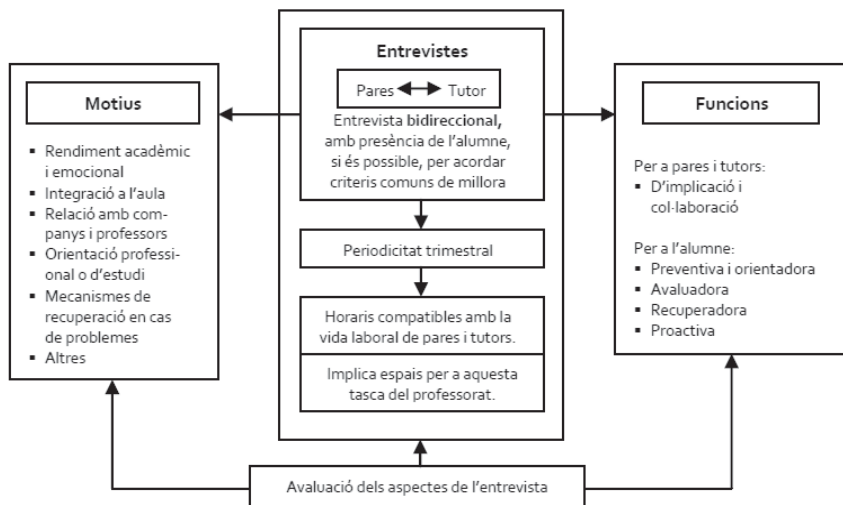

Categoria 2: Valoració de les entrevistes personals amb el tutor del fill

Intercanviar informació rellevant sobre l'estudiant per trobar criteris i línies d'actuació comunes fa que l'entrevista suposi un dels passos més importants d'apropament dels pares a l'IES. A l'entrevista es busca una relació interpersonal i és

una de les accions educatives més eficaces que estan al nostre abast. A la Figura 2 s'esquematitza els elements a tenir en compte en l'entrevista personal.

Figura 2. L'entrevista pares-tutor. Aspectes a tenir en compte

Cal potenciar al màxim les accions de les trobades pares-professors, tenint en compte les consideracions següents:

- El fet que els pares tinguin entrevistes amb el tutor ja és beneficiós per al fill.
- No es farà una entrevista fructífera si pares i tutors no estan convençuts de la tasca educativa de la qual són coresponsables.
- Pares i tutors han de desenvolupar conjuntament un pla de compromís de l'acció educativa. Per tant, l'entrevista ha de tenir un sentit bidireccional que permeti l'equilibri, amb l'objectiu d'ajudar al desenvolupament integral de l'alumne, aportant tutor i pares dades complementàries i compartint criteris d'actuació.
- Cal eradicar la creença que l'entrevista amb el tutor va associada a algun problema de l'estudiant. Per tant, les entrevistes amb els pares han de ser disteses i atractives i així poden motivar-los perquè s'impliquin en altres activitats.
- Entesa l'entrevista personal com una oportunitat per a dissenyar entre família i tutor un pla de millora de l'acció educativa, podem pensar en fer alguna «tutoria compartida» amb petits grups de pares.
- L'estudiant no ha de ser aliè als contactes família-institut i, per tant, sempre que sigui possible, haurà de participar en les entrevistes.
- És fonamental el contacte periòdic si es vol fer un seguiment i avaluació de l'aplicació dels criteris consensuats. Es recomana una periodicitat trimestral. Si no és possible, es podria suplir una entrevista per un contacte telefònic o via

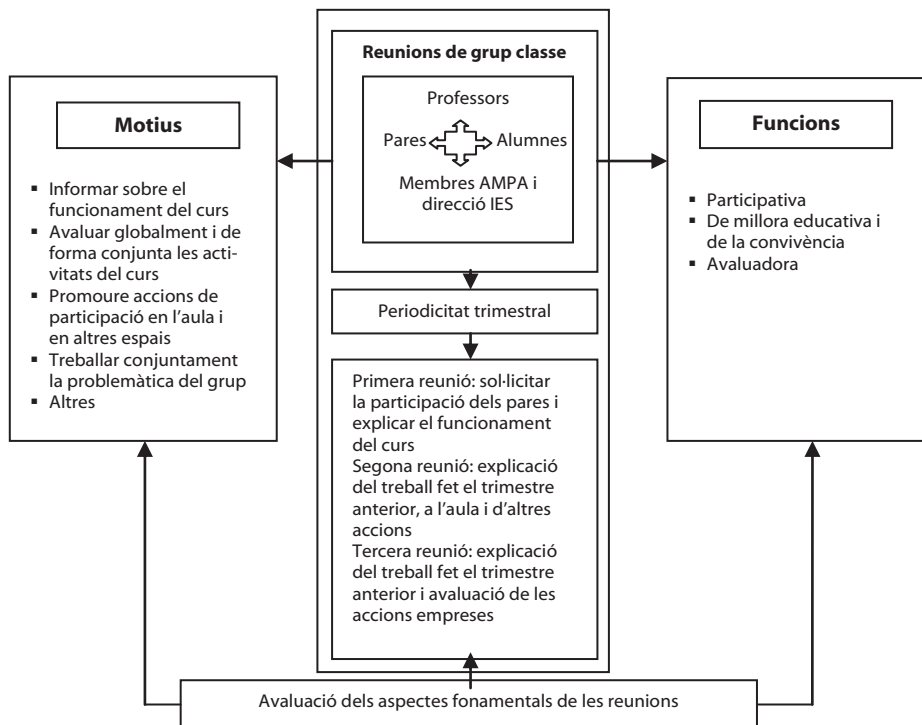
- correu electrònic. També es poden utilitzar, prèviament, qüestionaris que orientin el tutor sobre interessos, hàbits d'estudi, organització a casa de l'alumne, etc.
- Els professors que han de ser tutors han de rebre una formació específica.
- Reforçar l'acció tutorial oferint més hores i incentius als tutors i possibilitar la flexibilitat horària d'aquests.
- És necessari ajudar les famílies perquè puguin compaginar la seva activitat laboral amb l'atenció a l'educació dels seus fills, aconseguint que les empreses permetin que puguin sortir una o dues vegades l'any.
- Cada IES, a partir de les possibilitats horàries de pares i tutors, ha de poder elaborar un calendari d'entrevistes no rígid, com sovint és l'actual.
- És necessari avaluar periòdicament els aspectes de l'entrevista per analitzar allò que ha funcionat i allò que cal millorar o incorporar.

Categoria 3: Valoració de les reunions de grup classe

Les reunions de grup classe constitueixen un altre element de comunicació directa entre família i tutor. En aquestes trobades s'ha de crear un clima de confiança i comunicació i s'han de cuidar molt els aspectes relacionals.

A la Figura 3 es presenta un esquema dels elements a considerar en les reunions de grup classe, que s'expliquen a continuació.

Figura 3. Les reunions de grup classe. Aspectes a tenir en compte

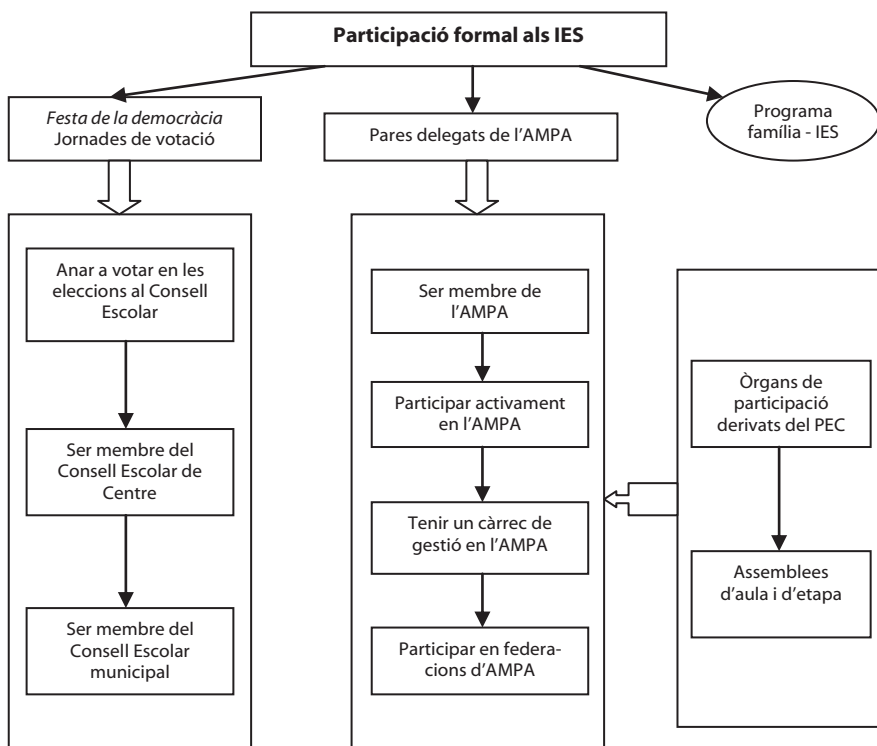

- Les reunions de classe han de permetre una major implicació de les famílies i dels propis estudiants. Les reunions de classe no han de ser unes trobades informatives sinó un lloc d'expressió de propostes i d'exposició de tasques dutes a terme.
- Cal fomentar la participació de les famílies de manera que tothom se senti cridat personalment a implicar-se en alguna acció educativa, que pot ser puntual o a més llarg termini. En aquest sentit, les reunions de classe són un bon moment per repartir les tasques de col·laboració.
- Les reunions de classe haurien de tenir una periodicitat trimestral amb temàtiques variades. Cal copsar, a la primera reunió, les possibilitats de participació dels pares, de manera que siguin conscients de la necessitat de la seva ajuda perquè el projecte de l'institut tiri endavant.
- Si als pares se'ls presenten les accions educatives a emprendre com un tret idiosincràtic del propi IES i la necessitat de la seva col·laboració en benefici dels seus fills, és més difícil eludir la responsabilitat compartida que si se'ls informa d'un conjunt d'activitats en general que l'institut proposa.
- És interessant que a aquestes reunions assisteixin membres de l'AMPA i del professorat, a més del tutor, per anar creant un clima de relació i de confiança. La direcció i el professorat de l'IES han de donar el primer pas en demostrar que estan realment convençuts que el seu projecte és cooperatiu i es posen els mitjans i les actituds favorables perquè així sigui.
- Els estudiants també han d'assistir a les reunions, de manera que en la segona i tercera reunió puguin explicar, junt amb els pares i professors implicats, el treball fet, la problemàtica sorgida, etc. El protagonisme dels estudiants és important perquè pares i fills se sentin més motivats a la participació.
- A la tercera reunió es pot fer una avaluació de les accions empreses, la situació que es troben en el moment actual i els objectius assolits.
- Cal estudiar la figura del pare o mare delegat de curs i d'un possible grup de pares voluntaris que exerceixin de catalitzadors per fomentar la participació dels altres. Però, es creu més en famílies responsables d'accions educatives específiques.
- Per a pares amb nens petits, es pot oferir un servei d'acollida mentre es duen a terme les reunions.
- Cal fer una avaluació anual interna del funcionament, objectius i contingut de les reunions del grup classe, com a element de reflexió i millora per a propers cursos.

Categoria 4: Implicació en òrgans institucionals de comunicació i participació

La participació en el Consell Escolar i en les AMPA hauria de ser percebuda com una gran oportunitat per treballar plegats famílies, personal de l'IES i alumnes. Algunes oportunitats per millorar el coneixement i la participació de les famílies en els òrgans de gestió de l'IES, es resumeixen a la Figura 4 i s'expliquen després.

Figura 4. Idees per fomentar la col·laboració de les famílies en els òrgans de participació formal als IES

- La participació no pot ser únicament testimonial sinó que tota la comunitat educativa ha de percebre la capacitat de decisió i de gestió que tenen aquests òrgans. Seria convenient reconsiderar les funcions del Consell Escolar.
- L'IES ha de fer un esforç per promocionar les votacions al Consell Escolar; per exemple: editar un tríptic informatiu sobre les funcions del Consell Escolar però adaptat a les característiques concretes de l'IES en qüestió; establir una jornada cultural lúdicofestiva amb actes atractius que fomentin la participació, etc.
- Els membres del Consell Escolar han de tenir entre les seves obligacions, la d'apropar l'IES a les famílies.

- Les AMPA haurien de treballar conjuntament amb l'equip directiu i el claustre no sols organitzant activitats extraescolars sinó col·laborant en les activitats curriculars i acostant l'IES al seu context sociocultural.
- Les AMPA han de fomentar la implicació de tots els pares i les mares; per exemple, s'hauria d'aconseguir que a l'inici de curs com a mínim, quatre persones de cada curs es comprometessin a participar activament a l'AMPA i fer de mediadors entre l'AMPA i la resta de pares i mares.
- És positiu que les AMPA s'associïn amb alguna Federació que aplegui més AMPA, per tal d'unir recursos i crear una plataforma per demanar davant les administracions educatives aquelles millores que les famílies considerin importants.
- Seria convenient crear un pla de relació família-institut que, a partir del Projecte Educatiu (PEC) de l'IES, regulés la creació d'altres òrgans de participació intermedis com els pares delegats, les assemblees de curs o de centre.
- L'IES té la responsabilitat que els pares se sentin convidats a participar i un primer camí seria organitzar uns cursos conjunts a professors i a mares i pares voluntaris de les AMPA perquè valorin la importància de la col·laboració docents-famílies i crear, d'acord amb el PEC, les accions necessàries per fomentar aquesta col·laboració.
- Les famílies no poden delegar la responsabilitat educativa als IES i, per tant, malgrat les dificultats, han d'intentar participar als instituts.

Categoria 5: Participació en activitats de l'IES o de l'AMPA

S'indiquen en aquest apartat algunes recomanacions per a les activitats de relació família-institut que afavoreixin la cooperació i minvin les dificultats de comunicació entre famílies i professors, sempre amb finalitats educatives i amb la intencionalitat de millora de tot el col·lectiu.

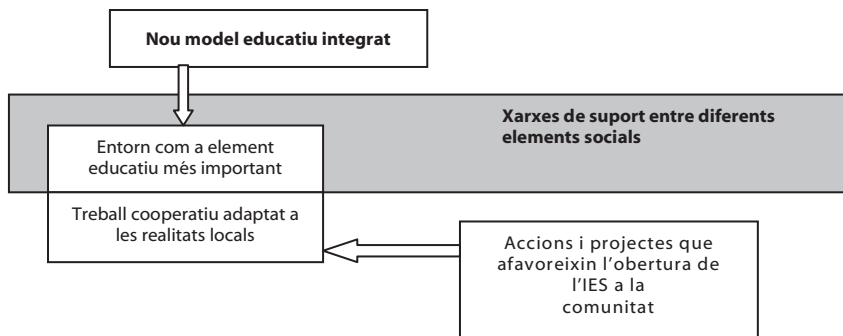
- És necessari estudiar si famílies i professorat estan realment convençuts que el treball cooperatiu ajudarà a millorar la qualitat de l'educació dels nens i dels adolescents.
- És important convidar personalment els pares a la consecució de petits objectius, que s'adonin de la rellevància d'aquestes col·laboracions en el creixement col·lectiu i que tothom té alguna cosa a oferir. No cal emprendre moltes accions de cop.
- Cal fer conèixer a tots els pares els beneficis personals que expressen els pares que participen en activitats de l'IES i fer veure que de la feina educativa conjunta no només se'n beneficien els alumnes, sinó que es potencien les capacitats i habilitats de tots els implicats.
- S'ha de demanar l'opinió de pares i professors per a conèixer els seus interessos i necessitats.
- L'avaluació de les activitats realitzades anteriorment i les bones pràctiques d'altres centres, s'han de conèixer i difondre.

- El professorat no pot reproduir comportaments de fa uns anys, perquè els seus alumnes no són els mateixos d'aleshores i la societat tampoc. Això comporta flexibilitat i canvis en l'organització de l'aula i en el disseny d'activitats curriculars, que puguin implicar els pares.
- És important canviar actituds passives o de delegació de compromís d'algunes famílies i enderrocar barreres que frenin la participació. En aquest sentit, cal ser creatiu i oferir als pares millores a canvi de la seva implicació en activitats d'aula, d'orientació professional, etc.
- Les activitats proposades, en moltes ocasions, han d'implicar també els alumnes. La majoria de pares respondran més a activitats col·laboratives que els permetin conèixer millor els seus fills i els seus companys.
- Els cursos de directors haurien d'incorporar uns continguts específics sobre dinamització de la participació.
- Cal fer avaluació anual de les activitats realitzades dintre del projecte família-escola.

Obertura a l'entorn

Cal tendir a un treball en xarxa on les diverses institucions de la comunitat, entre les que s'inclou l'IES, col·laborin i treballin a la par amb la finalitat de poder aconseguir una millora qualitativa de l'entorn social. De manera esquemàtica, a la Figura 5 s'expressen algunes qüestions a considerar per a l'obertura de l'IES a l'entorn.

Figura 5. L'obertura de l'IES a l'entorn, considerat com un element educatiu de primer ordre

Es proposen una sèrie de reflexions que ajudin a canviar la concepció de l'IES només com a centre escolar, vers un model d'institut més obert al treball cooperatiu i en xarxa.

- La nostra societat necessita un nou model educatiu integrat.
- És el moment d'anar creant xarxes de recolzament entre diferents estaments socials per a resoldre nous problemes i ser conscients de la necessitat de treballar plegats.

- El model educatiu integrat implica la conscienciació que l'educació no és només una prerrogativa de l'escola.
- Cal que les institucions educatives, coneixedores de la importància de la responsabilitat compartida en l'educació, contribueixin a posar els mitjans i els recursos perquè sigui factible i enriquidor aquest treball en xarxa.
- Cal considerar l'entorn com l'element educatiu més important, ja que tots estem immersos en un entorn concret.
- Es poden trobar interessos comuns amb altres instituts de la zona o desenvolupar projectes d'aprenentatge amb instituts d'altres llocs més distants.
- Treballar conjuntament amb altres instituts dóna més possibilitats de relació amb institucions municipals i més força per actuar i aconseguir mesures de millora per als IES.
- El treball cooperatiu s'ha d'adaptar a les realitats locals per donar resposta a les necessitats i demandes de cada lloc. En algunes poblacions ja s'estan duent a terme accions i projectes que afavoreixen l'obertura de l'IES a la comunitat.
- Cal fer conèixer als pares i a la societat els avantatges de la implicació en un treball de cooperació i de coresponsabilitat.
- Les famílies, com a beneficiàries d'aquesta projecció de l'IES a l'entorn, es poden responsabilitzar juntament amb alumnes i professors, d'accions socials que ajudin a millorar la convivència i la cohesió social.
- L'institut ha d'esdevenir, en un àmbit obert, un agent que aporta iniciatives i noves propostes.
- Obrir l'IES a l'entorn significa també que tota la comunitat pugui gaudir de les instal·lacions de l'institut.
- El treball cooperatiu estalvia esforços i ajuda a optimitzar recursos i a no entendre's els implicats com a competidors.
- Cal tenir la capacitat de plantejar-se projectes realistes i viables.
- Cal una divulgació a la mateixa població, localitat o barri perquè la gent entengui la necessitat d'implicar-se i de donar el seu parer en les decisions educatives.

Referències

- Alguacil, M.; Barceló, V.; Poch, C.; Vila, M. (2004) *Tutoria ESO* (4 vol.) Barcelona, Claret.
- Castejón, J.L.; Pérez, A. M. (1998) «Un modelo causal-explicativo sobre la influencia de las variables psico-sociales en el rendimiento académico». *Bordón*, 50, p. 171-185.
- Cívís, M.; Riera, J. (2007) *La nueva pedagogía comunitaria*. Valencia, Nau-llibres.
- Comellas, M. J. [coord.] (2009) *Família i escola: compartir l'educació*. Barcelona, Graó.
- Forest, C.; García Bacete, F. J. (2006) *Comunicación cooperativa entre la familia y la escuela*. Valencia, Nau Llibres.
- García-Linares, M.C.; Peregrina, S. (2001) «Características de los padres y el autoconcepto de los adolescentes». *Boletín de Psicología*, 73, p. 23-42.
- Garreta, J. (2008) *La participación de las familias en la escuela: Las asociaciones de Madres y Padres de alumnos en España*. Disponible a: <http://www.ceapa.es/files/documentos/File00079.pdf> [accés: 30.05.2008].
- Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament (2006) Pacte Nacional per a l'Educació. Disponible a: http://www.gencat.net/educacio/butlleti/PNE_06.pdf [accés: 10.05.2008].
- Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament (2008) Avantprojecte de la Llei d'Educació de Catalunya. Disponible a: http://www.gencat.net/educacio/llei_educacio/pdf/Llei_edu_04_08.pdf [accés: 10.05.2008].
- Gervilla, A. (2008) *Familia y educación familiar. Conceptos clave, situación actual y valores*. Madrid, Narcea.
- González-Pineda, J.A.; Núñez, J. C. (2005) «La implicación de los padres y su incidencia en el rendimiento de los hijos». *Revista de Psicología y Educación*, 1 (1), p. 115-134.
- Kim, K.; Rohner, R.P. (2002) «Parental warmth, control, and involvement in schooling». *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, pp. 127-140.
- Lacasa, P. (2001) «Entorno familiar y educación escolar: la intersección de dos escenarios educativos», a Coll, C.; Palacios, J. i Marchesi, A. *Desarrollo psicológico y educación II. Psicología de la educación escolar*. Madrid, Alianza Editorial, p. 597-622.
- Martínez, R.A.; Álvarez, L. (2006) «Fracaso y abandono escolar en Educación Secundaria Obligatoria: implicación de la familia y los centros escolares». *Aula abierta*, 85, p. 127-146.
- Martínez, E.; Fuster, J. (1995) «Arquitectura de una relación familia-escuela». *Aula*, 15, p. 69-72.
- Pérez, R. (2004) *Les relacions entre família i escola. Una anàlisi psicosocial*. Lleida, Pagès Editors.

- Santos Guerra, M. A. (1999) *El crisol de la participación: investigación sobre la participación en consejos escolares de centro*. Malaga, Aljibe.
- Sarramona, J. [dir.] (2002) *Recerca sobre la participació dels pares al sistema educatiu*. Barcelona, Consell Escolar de Catalunya, Generalitat de Catalunya.
- Seginer, R.; Vermulst, A. (2002) «Family environment, educational aspirations, and academia achievement in two cultural settings». *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, p. 540-558.
- Soler Prats, J. M. (2004) «Intervenció psicopedagògica en les relacions família-escola». *Àmbits de Psicopedagogia*, 10, p. 19-24.
- Vila Mendiburu, I. (1998) *Familia, escuela y comunidad*. Barcelona, Horsori - Institut Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona.

La relación familia-IES: un estudio desde la perspectiva de los padres y de las madres

Resumen: La familia y la escuela son los dos espacios socializadores por excelencia de los niños y de los adolescentes y, por tanto, la corresponsabilidad de ambos en su educación es un compromiso que se ha de dar en un clima de confianza y sintonía. Sin embargo, la relación familia-escuela puede resultar difícil. Teniendo en cuenta esta circunstancia se ha elaborado el estudio que aquí se presenta con los objetivos de analizar, desde la perspectiva de las familias y de sus representantes en las AMPA, la relación de los padres y de las madres de alumnos de ESO con el instituto y ofrecer elementos de reflexión y de mejora de la participación. Se estudian seis categorías: la acogida y los canales de comunicación, las entrevistas con el tutor, las reuniones del grupo clase, los órganos institucionales de participación, las actividades de los IES o del AMPA, y la obertura del instituto al entorno.

Palabras clave: relación familia-instituto, participación, corresponsabilidad, tutor de aula, comunicación padres-escuela

La relation famille-Centre d'Études secondaires: une étude dans la perspective des parents

Résumé: La famille et l'école sont les deux espaces socialisateurs des enfants et des adolescents par excellence et, par conséquent, la coresponsabilité des deux dans leur éducation est un engagement qui doit être offert dans un climat de confiance et de syntonie. Pourtant, la relation famille-école peut parfois être difficile. Compte tenu de cette circonstance, une étude a été faite qui est présentée ici. Elle avait pour but d'analyser, du point de vue des familles et de leurs représentants dans les associations de parents d'élèves (AMPA), la relation qui existe entre les parents d'élèves de l'Enseignement secondaire obligatoire (ESO) avec les centres scolaires, d'une part, et d'offrir des éléments de réflexion et d'amélioration de la participation, d'autre part. Six catégories ont été étudiées : l'accueil et les canaux de communication ; les entrevues avec les tuteurs ; les réunions du groupe-classe ; les organes institutionnels de participation ; les activités des centres ou de l'AMPA ; et l'ouverture des centres à l'environnement.

Mots-clés: relation famille-centre scolaire, participation, coresponsabilité, tuteur de classe, communication parents-école

The family-secondary school relationship: a study from the parents' perspective

Abstract: The family and the school are two of the best places for socialising children and adolescents. Consequently, their joint responsibility for education is a commitment that must be taken on in an atmosphere of trust and harmony. However, the school-family relationship can be difficult. Consequently, from the perspective of families and their Parent's Association (AMPA) representatives, we analysed the relationship between parents of secondary school students and schools and proposed issues for reflection and ways to improve participation. Six categories were studied: reception and communication channels, interviews with class teachers, class meetings, institutional bodies for participation, the activities of the secondary school or the AMPA, how open the school is to its surrounding environment.

Key words: School-family relationship, participation, joint responsibility, class teacher, parent-school communication.